

TREJSI
ŠEVALIJE

*Plodovi
na vetru*

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Tracy Chevalier

AT THE EDGE OF THE ORCHARD

Copyright © Tracy Chevalier 2016

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Kler i Paskala, koji traže svoj put u svet.

Sok od jabuka, divljih i domaćih, okruglih i duguljastih, većma pomaže kod potištenosti, priziva smeh i odagnava malodušnost.

Džon Parkinson,
Paradisi in Sole Paradisus Terrestris, 1629.

Duši pogođenoj bolešću ili ophrvanoj brigama hodočašće u ove senovite hramove pruža spokoj i utehu. Prizori zimzelenih planinskih vrhova koji se odupiru olujama već tri hiljade godina!... U čudu i divljenju metež ovozemaljskih borbi kao da iščezava.

Edvard Višer, *Nepregledne šume kalifornijskog okruga Kalaveras*, 1862.

Idi na zapad, mladiću, i rasti zajedno s otadžbinom.

Džon Babson Lejn Soul 1851. i
Horas Grili 1865.

1.

*Crna močvara, Ohajo
Proleće 1838.*

Ponovo su se svađali zbog jabuka. On je želeo da gaji više slatkih, za jelo; ona je želela kisele, za piće. Tu svađu su toliko često uvežbavali da su oboje savršeno igrali svoje uloge – reči su glatko i jednolično klizile oko njih pošto su ih čuli dovoljno puta da više ne moraju da ih slušaju.

Prepirka o slatkom i kiselom ovog puta je bila drugačija, ne zato što je Džejms Gudinaf bio umoran; on je neprestano bio umoran. Čoveka iscrpi svakodnevno mučno otimanje života od Crne močvare. Razlog nije bio ni mamurluk Sejdi Gudinaf; često je bila mamurna. Razlika je bila u tome što im je sinoć došao Džon Čapman. Od čitave porodice samo je Sejdi ostala budna da ga sluša do kasno u noć, povremeno bacajući šišarke u vatru da se razbukti. Iskre iz njegovih očiju, stomaka i ko zna odakle još skakale su ka njoj kao plamen kada traži pravu putanju od jednog do drugog izuvijanog ivera. Sejdi je uvek bila srećnija, živahnija i samouverenija kada Džon Čapman dođe.

Iako premoren, Džejms nije mogao da zaspi dok je glas Džona Čapmana brujaio po kolibi uporno kao močvarni komarac. Možda bi uspeo da zaspi da je otišao kod dece na tavan, ali nije hteo da ostavi krevet preko puta ognjišta kao pozivnicu. Posle dvadeset godina provedenih zajedno nije više žudeo za Sejdi kao nekada, naročito otkako je jabukovača otkrila njenu opaku stranu. No kad je Džon

Čapman dolazio kod njih, Džejms je hvatao sebe kako primećuje njene pune grudi ispod izluzane plave haljine i njen iznenađujući struk, širi, ali još čvrst posle desetoro dece. Nije znao da li i Džon Čapman to zapaža – prevalio je šezdesetu, ali je još bio čvrst i žustar, uprkos sedoj neurednoj kosi. Džejms nije želeo to ni da sazna.

Džon Čapman je bio odgajivač jabuka; veslao je rekama Ohaja u dvostrukom kanuu punom sadnica jabuka i prodavao ih naseljenicima. Džejms i Sejdi su ga upoznali kad su se tek bili doselili u Crnu močvaru. Džon je dovezao svoj tovar mladica i blago ih podsetio da se od njih očekuje da za tri godine na svojoj zemlji odgaje pedeset stabala jabuke ako žele tu zemlju da zadrže po zakonu. Zakon je smatrao voćnjak jasnim znakom namere doseljenika da ostanu. Džejms je na licu mesta kupio dvadeset sadnica.

Nije želeo da krivi Džona Čapmana za njihove kasnije teškoće, ali povremeno se namrštenog lica prisećao prvobitne kupovine. Čapman je nudio jednogodišnje mladice i trogodišnja stabla koja su koštala tri puta više, ali koja će početi da rađaju dve godine ranije. Da je imao razuma – a on je razuman čovek! – Džejms bi kupio pedeset jeftinijih mladica, iskrčio im rasadnik i gajio ih istovremeno krčeći zemlju za voćnjak kad god nađe vremena za to. No to bi značilo i pet godina života bez ukusa jabuka. Džejmsu Gudinafu činilo se da ne bi podneo tako dugo lišavanje – ne u bedi Crne močvare pune mrtvaja, zadaha truleži i plesni, gustog crnog blata koje se ni četkom nije moglo skinuti s kože i odeće. Želeo je da mu ukus jabuka ublaži udarac sudbine koja ga je dovela ovamo. Kupovina starijih sadnica značila je da će imati jabuke dve godine ranije.

Tako je Džejms kupio dvadeset sadnica koje zapravo nije mogao sebi da priušti, a za krčenje komada zemlje za njih bio je odvojio vreme koje zapravo nije imao. Zbog toga je kasnio sa sadnjom, prva berba je zato bila slaba, pa su ušli u dugove koje su otplaćivali i sada, devet godina kasnije.

„To su moje voćke“, tvrdila je Sejdi pokazujući niz od deset stabala kiselih jabuka koje je Džejms hteo kalemljenjem da pretvori u slatke. „Džon Čapman mi ih je dao pre četiri godine. Pitaj ga kad dođe ponovo – setiće se. Da se nisi usudio da ih pipneš.“ Uzela je nož da naseče šunku za večeru.

„Mi smo te mladice kupili od njega. Nije ti ih on dao. Džon Čapman nikada ne poklanja stabla, samo seme – mladice i sadnice su mu suviše vredne da ih deli naokolo. Osim toga, grešiš – stabla nisu mogla ovoliko da izrastu za samo četiri godine. I nisu tvoja – pripadaju farmi.“ Dok je govorio, Džejms je video da se reči odbijaju od njegove žene, ali naprosto je morao da je zatrpava rečenicama kako bi je naterao da ga sluša.

Peklo ga je što Sejdi tvrdi da su voćke njene, a ne bi umela ni da ispriča njihovu prošlost. Nije tako teško upamtiti pojedinosti o trideset osam stabala. Džejms bi za svako koje mu neko pokaže mogao da kaže koje godine je zasađeno i da li je izraslo iz semena, mladice ili sadnice. Umeo bi da kaže njihovo poreklo – da li su kalemljena s njihove stare farme u Konektikatu ili su izrasla iz šake semena sorte roksberi raset koje su dobili od jednog farmera iz Toleda, ili su ih pak kasnije kupili od Džona Čapmana kad su zaradili malo novca od medveđeg krzna. Umeo bi da kaže koliko je koja voćka rodila svake godine, koje majske

sedmice je procvetala, kada će jabuke biti zrele za berbu i treba li ih skuvati, osušiti, iscediti ili samo jesti kakve jesu. Znao je koje stablo ima kraste, koje je napala plesan a koje grinje i kako se otarasiti tih boleština. Za Džejmsa Gudinafa ta znanja su bila osnovna i nije mogao da shvati kako neko to ne zna, pa ga je neznanje njegove porodice o jabukama neprestano zaprepašćivalo. Oni kao da su mislili da treba samo razbacati seme i pokupiti plodove i da između ta dva koraka nema ničega. Svi osim Roberta. Najmlađe dete porodice Gudinaf oduvek je bilo izuzetak.

„To su moje voćke“, ponovila je Sejdi smrknutog lica. „Ne smeš da ih posečeš. Daju dobre jabuke. Dobar sok. Poseci jedno stablo i ostaćemo bez bureta soka. Hoćeš da ostaviš svoju decu bez soka od jabuka?“

„Marta, pomoz mi majci.“ Džejms nije mogao da gleda Sejdi kako barata nožem, kako odseca šunku na nejednake kriške, predebele s jedne i pretanke s druge strane, a prsti su joj neprestano bili u opasnosti. Rezala je ili dok ne iseče čitavu šunku ili bi posle tri kriške gubila zanimanje.

Džejms je sačekao da njihova kći – krhka devojčica retke kose i umornih očiju – nastavi s rezanjem. Kćeri porodice Gudinaf navikle su bile da preuzimaju pripremu obroka od majke. „Neću da ih posečem“, ponovo je objasnio Sejdi. „Hoću da ih kalemim kako bi rađale slatke jabuke. To znaš. Treba nam više zlatnih pipina. Izgubili smo devet stabala ove zime, uglavnom slatkih. Sada imamo trideset tri kisele i samo tri slatke jabuke. Ako nakalemim zlatni pipin na deset kiselih, za godinu-dve imaćemo trinaest slatkih. Ta stabla neko vreme neće rađati, ali na duže staze bolje će odgovarati našim potrebama.“

„Misliš, *tvojim* potrebama. Zna se ko voli slatko.“

Džejms je mogao podsetiti svoju ženu da upravo ona stavlja šećer u čaj, primećuje kad im šećera ponestane i zvoca mu dok ne ode u Perisburg po još. No samo joj je tvrdoglavo izneo brojke kao što je učinio nekoliko puta te sedmice otkako je objavio nameru da te godine okalemi više voćki. „Tako bismo dobili trinaest slatkih i dvadeset pet kiselih. Dodaj tome petnaest sadnica koje će nam Džon Čapman doneti sledeće nedelje i dobićeš pedeset tri stabla, tri više nego što zakon traži. Trinaest slatkih i četrdeset kiselih, a sve će rađati za godinu-dve. S vremenom ćemo imati više kiselih jabuka za sok nego sada. A ako budemo morali, možemo da izgnječimo slatke.“ U sebi se zavetovao da nikada neće tračiti slatke jabuke na sok.

Dok joj se kći lako kretala po kuhinji pripremajući večeru, Sejdi je skljkano sedela za stolom i posmatrala muža ispod natuštenih obrva. Oči su joj bile zakrvavljene. „To ti je najnoviji plan s jabukama, je li? Da preskočiš čarobni broj pedeset i skočiš pravo na pedeset tri?“

Džejms je znao da nije trebalo pomoću tolikih brojeva da objašnjava svoje namere. Brojevi su uznemiravali Sejdi kao zolje, naročito kad popije jabukovače. „Brojevi su jenkijevska izmišljotina, a više nismo u Konektikatu“, često ga je podsećala. „U Ohaju nikog nije briga za brojeve. Ja ne želim da znam koliko tačno usta moram da nahranim – hoću samo da iznesem dovoljno hrane na sto.“

No Džejms nije mogao da odoli; tešilo ga je da broji stabla, da premeće brojeve po glavi, da dodaje voćke jedne sorte i uklanja drugu – ishod još jedne posete Džona Čapmana. Pouzdani brojevi zadržavali su navalu šume

oko njihove zemlje, toliko guste da niko ne bi mogao da prebroji sva stabla. S brojevima mu se činilo da vlada.

Današnji Sejdin odgovor na brojeve koje je izneo u raspravi bio je još otvoreniji. „Jebeš brojeve“, rekla je. „Nikad nećeš stići ni do pedeset, a kamoli do pedeset tri.“

Nepoštovanje prema brojevima, to je izazvalo Džejmsa da je ošamari – mada to ne bi učinio da je još držala nož.

Odgovorila je nasrnuvši pesnicama na njega i uspešla je da ga pogodi u slepoočnicu pre nego što ju je gurnuo nazad na stolicu i ponovo je ošamario. Makar mu nije zakačila oko kao što se jednom dogodilo; susedi su s uživanjem zadirkivali Džejmsa zbog masnice koju mu je žena napravila. Žmirko, tako su zvali masnicu na oku, po kestenima tako čestim u Ohaju. Mnoge žene nosile su žmirka; muževi daleko ređe.

Od drugog šamara Sejdi je pukla usna. Kao da se zburnila od prizora sopstvene krvi, pa je ostala da sedi, a jarke kapi padale su joj po haljini kao opale bobice.

„Pomozi majci da se umije i pozovi me kad večera bude gotova“, rekao je Džejms Marti, koja je spustila nož i otišla po krpju. Marta mu je bila ljubimica; bila je blaga i nikad mu se nije odupirala niti mu se smejala kao neka druga deca. Strepeo je za nju svakog avgusta kad naiđe močvarna groznica. Gotovo svake godine jedno dete je odlazilo da se pridruži nizu grobova obeleženih drvenim krstovima na uzvišici u šumi nedaleko od brvnare. Za svaki grob Džejms je morao da krči javore i jasenove kako bi načinio mesta za kopanje. Naučio je da to obavi u julu, pre nego što bilo ko umre, pa da telo ne mora da ga čeka dok se on bori s dubokim korenjem drveća. Najbolje je da to obavi dok još ima vremena.

Navikla sam na njegove šamare. Nisam se uzrujavala zbog njih. Svađa oko jabuka je naša večita šala.

Čudno, ali nisam mnogo mislila o jabukama dok se nismo doselili u Crnu močvaru. Kad sam bila mala, imali smo voćnjak kao i svi ostali, ali nisam na njega obraćala pažnju osim u maju, kad procveta. Onda sam odlazila tamo, ležala među voćkama, udisala slatke mirise i slušala pčele kako veselo zuje jer imaju cvetove da se s njima igraju. Tu smo Džejs i ja prvi put legli zajedno. Trebalo je da znam da on nije za mene. Toliko se raspitivao o našem drveću i pitao koliko su stara – kao da bih ja to znala – i kakvo je voće (sočno kao ja, rekla sam mu) da sam na kraju sama morala da raskopčam haljinu. To ga je ućutkalo na neko vreme.

Nikada nisam bila dobra beračica. Mama je govorila da suviše brzam, da mi mnogo plodova ispada, da ih čupam s peteljke. Žurila sam jer sam želela da završim što pre. Obično sam obema rukama hvatala jabuke, a treća bi pala i oštetila se, pa smo morali da skupljamo sve te oštećene i da odmah kuvamo maslac od jabuka. Početkom svake jeseni mama i tata bi me povelili u berbu, a onda bi se setili da mi treća jabuka uvek padne, pa bi me stavili da skupljam jabuke opale od vetra, udarene i oštećene. Nisu to sve bile rđave jabuke. Mogle su da se skuvaju u maslac ili iscede u sok. Ili su mi davali da kuvam i sečem kriške za sušenje. Volela sam da sečem. Ako prerežeš jabuku popreko umesto uzduž, semenke u sredini kruga liče na cvet ili na zvezdu. Jednom sam to rekla Džonu Čapmanu i on mi

se nasmešio. Tako mi svega, rekao je, pametna si ti kad si to shvatila. Niko mi nikad nije rekao da sam pametna.

Ni Džejms mi ne da ni da pipnem jabuke s njegovih stabala. S njegovih dragocenih trideset osam voćaka. (O, znam ja koliko ih ima. On misli da ga ne slušam dok blebeće brojeve, ali pijana ili trezna, čujem ga jer stalno ponavlja jedno isto.) Kad smo se venčali u Konektikatu, vrlo brzo je saznao koliko plodova pokvarim. Zato u Crnoj močvari vodi decu na berbu – Martu, Roberta i Sala. Kejlba i Nejtana ne pušta da beru; kaže da smo svi mi ostali pregrubi. Prava je baba s tim svojim voćkama. Izluđuje me.

Džejms je obišao brvnaru, prošao pored bašte koju su prekopavali sada kad se zemlja odmrzla i ušao u voćnjak. Kad su se doselili u Crnu močvaru, prvo su podigli grubu kolibu blizu reke Portidž, a odmah zatim iskrčili zemlju za voćnjak kako bi zasadili mladice Džona Čapmana. Svaki hrast, svaki orah, svaki brest posekao je uz neizmerne napore. Dovoljno je teško oboriti drvo i odvući grane i deblo za ogrev ili za pravljenje kreveta, stolica, točkova i mrtvačkih sanduka, ali vađenje panjeva i korenja ubijalo ga je kad god ih je seckao, čupao, vukao i mrvio. Vađenje panjeva podsećalo ga je na to kako se drvo duboko ukopa u tlo, kako je čvrsto i žilavo. Iako nije bio mekog srca – nije plakao kad su mu deca umirala, jednostavno im je kopao grobove i sahranjivao ih – Džejms je ćutao kad god ubije neko drvo, misleći na vreme koje je provelo na tom mestu. Nije o tome mislio loveći životinje – one služe za hranu,

kratkovečne su, dođu i prođu kroz ovaj svet, baš kao i ljudi. Ali drvo deluje večno – dok ga ne posečeš.

Stajao je u mlakom martovskom sumraku i posmatrao svoj voćnjak – pet redova stabala i u jednom uglu mali rasadnik za mladice. Prava je retkost videti slobodan prostor oko pojedinačnih stabala u Crnoj močvari; obično su oko njih ili voda ili gusta šuma. Voćnjak Gudinafovih nije bio ništa posebno, ali za Džejmsa je bio dokaz da može ukrotiti jedan komadić zemlje, naterati stabla da rade ono što on želi. Iza voćnjaka divljina je vrebala u zamršenom žbunju i neočekivanim ritovima; tuda čovek mora da korača vrlo oprezno kako ne bi završio do pojasa u crnoj mrtvaji. Kad god je morao u močvaru, da lovi, seče drva ili ode do suseda, Džejms se s velikim olakšanjem vraćao u bezbedni red svog voćnjaka.

Prebrojao je stabla jabuka iako je dobro znao da ih ima trideset osam. Spočetka je očekivao da će biti lako ispuniti zakonski uslov od pedeset stabala za tri godine, ali pretpostavljao je da će jabuke rasti u močvari kao na farmi njegovog oca u Konektikatu, gde je zemlja bila plodna i ocedita. No močvarno tlo je drugačije, podvodno i slankasto; u njemu je drvo trulilo, vlaga je izazivala plesan i privlačila muve peckavice. Pravo je čudo što su stabla jabuke uopšte opstala. Raslo je tu mnoštvo raznovrsnog drveća: bilo je dosta javora, jasena, bresta, američkog oraha i nekoliko vrsta hrasta. Ali jabukama treba laka i suva zemlja, inače ne rađaju. A ako jabuke ne rađaju, porodica Gudinaf mora da se snalazi bez jabuka. Crna močvara nije kao Konektikat, gde čovek može da kupi jabuke ili se trampiti za njih sa susedima ako mu voćke napadnu vaši, kraste ili plesan,

pa ne daju ploda. Ovde su susedi malobrojni i razbacani – samo Dejovi, tri kilometra dalje, ovde su koliko i oni, mada se odnedavno u blizini naseljavaju nove porodice – i nemaju viška jabuka.

Džejms Gudinaf je bio razborit čovek, ali jabuke su mu bile slabost. Voleo ih je još od detinjstva, kada mu je majka davala slatke jabuke kao naročitu poslasticu. Retko je kušao slatko, jer je šećer bio skup, ali opora slast jabuka bila je gotovo besplatna pošto jabuke, kad se posade, ne traže mnogo rada. Uzdrhtao je prisećajući se prvih godina bez jabuka u Crnoj močvari. Sve dok nije morao da proživi pune tri godine bez njih nije shvatao koliko veliku ulogu jabuke imaju u njegovom životu, koliko žudi za njima, više nego za viskijem, duvanom, kafom ili seksom. Pošto je čitavog života uzimao jabuke zdravo za gotovo, Džejms je te prve jeseni, kada je najzad shvatio da neće biti jabuka za branje, čuvanje i jelo, skliznuo u nekakvo čudnovato nenadano tugovanje. Bio je toliko očajan da je čak ubrao sićušne plodove s jedne jabuke divljake na koju je naišao pored jedne indijanske staze; sigurno je iznikla iz semenki koje je bacio neki doseljenik. Bile su toliko kisele da je pojeo samo tri, a posle ga je bolelo stomak. Kasnije se, u okolini Perisburga, postideo samog sebe zbog krađe iz nečijeg voćnjaka, mada je uzeo samo jednu jabuku, a i bila je kisela. Ipak ju je pojeo.

Sledećih godina kupio je još mladica od Džona Čapmana, a nekoliko stabala niklo je i iz semena. Jabuke iz semena obično su davale kiseo plod, ali Džejms je rado naglašavao svakome ko ga sluša da je svaka deseta ipak slatka. Kao i svemu ostalom što se gaji u Crnoj močvari, jabukama je

trebalo vremena da se zapate, a čak i naizgled zdrava stabla mogla su lako da se osuše preko zime. Iako su jabuke počele da rađaju tri godine pošto su došli, porodica Gudinaf nije mogla na njih da se osloni. Ponekad je berba bila bogata, ponekad su pak plodovi bili sitni i malobrojni. Ponekad je bolest ubijala stabla. Džejms se godinama mučio da odgaji trideset stabala, a o pedeset je mogao samo da sanja. U poslednje vreme imao je više uspeha i prethodne jeseni ubrao je plodove s četrdeset sedam stabala. No tokom zime devet ih se osušilo, kao da ga kažnjavaju za gordost.

Srećom, niko nikad nije došao da prebroji njihove jabuke, pošto je vlastima bilo suviše teško da dođu u Crnu močvaru i vrate se. Malobrojne susede nije brinulo pravilo o pedeset stabala. Sejdi je taj broj zabavljao i uživala je da njime zadirkuje muža. Ponekad mu je, prolazeći pored, šaputala: „Pedeset.“ Ipak, Džejms je strepeo zbog tog pravila i stalno je očekivao da neko dođe rekom ili nekom indijanskom stazom kojima je Crna močvara bila prošarana i saopšti mu da njegova farma više nije njegova.

Nisam nikada ni želela da živim u Crnoj močvari. Ko bi to želeo? To ime nije baš privlačno. Ovde smo se zaglibili – zaglavili se u blatu i nismo mogli dalje, pa smo ostali jer ovde ima zemlje, a nema ljudi, što smo i tražili. Džejms je bio peti od šest zdravih sinova, pa bi nam pripao samo delić farme porodice Gudinaf u Konektikatu. Neko vreme smo se snalazili, ali Džejms je noću stalno posezao za mnom i deca su se rađala. Onda je njegov otac, stari namćor koji